

**זהויות ואנשים "מעורבים" בתרבות לאומית
אוניברסיטת בן-גוריון, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, תואר שני, תשע"ט**

מרצות: דר' יוליה לרנר ואיילה קיסר-שוגרמן

תיאור הקורס

ככל שתנועות הגירה וגלובליזציה נוטות להתרחב, כך מתרחבת התופעה של נישואין אתניים-גזעיים או דתיים מעורבים. עדיין עירוב אתני הוא עמדה טעונה בחברות לאום רבות; משפחות מעורבות ואנשים בעלי "דם מעורב" מערערים על תפישות טהרניות של ילדות, מקומיות ובית. הקורס מציע להתבונן במסלולים שונים של כינון העצמי של מהגרים מעורבים, להבין כיצד הסובייקטיביות שלהם מכוננת במפגש עם מערכות בירוקרטיות, דתיות, ותרבותיות מושרשות. מה המשמעות של קבלה של "אחים למחצה" בחברה הקולטת אותם, האם היא מייצרת קטגוריות חדשות של שייכות וזרות. במרכז הקורס תעמוד הבחינה של המקרה האמפירי הישראלי והעירובים הנוצרים בו. נתייחס באופן ממוקד לסיפוריהם של צעירים דוברי רוסית ממוצא יהודי מעורב. מקרה זה ישמש אותנו למיפוי של סוגיות תיאורטיות ויועמד לדיון השוואתי עם מקרים אחרים של התמקמות של מהגרים "מעורבים" ותופעת העירוב באופן כללי במדינות לאום נוספות.

מטרות הקורס ותפוקות למידה:

- לחשוף את התלמידים לנוכחותם של המושגים עירוב וטוהר בסביבתם החברתית ובחייהם האישיים
- לבחון את הפעולה של הקטגוריות של עירוב וטוהר דרך הפריזמה של חשיבה חברתית ביקורתית
- לעורר אמפתיה לחוויית העירוב דרך התבוננות קרובה בסיפורים אישיים
- להציג וללמוד פרספקטיבות תיאורטיות שונות על תופעת העירוב
- לדון בעירובים בחברה הישראלית: חילוניים-דתיים, אשכנזים-מזרחים, עובדים זרים-ישראלים, יהודים - ערבים, דוברי רוסית ממוצא יהודי מעורב, אינטרסקס ועוד
- להתנסות במחקר איכותני בשדה של זהויות אתניות, לאומיות ותרבותיות

אופן ההוראה:

במהלך הקורס נשלב מגוון שיטות הוראה - העברת ידע פרונטלי, צפייה בסרט, דיונים בקבוצות, עריכת ראיונות בזוגות, ניתוח רפלקסיבי של סיפורים אישיים הנוגעים לעירוב אתני-לאומי, התנסות בניתוח נרטיבי, פרזנטציות של תובנות הסטודנטים מתוך קריאה או עבודה קבוצתית בכיתה.

משלות הקורס ואופן הערכת הסטודנטים:

1. הקורס מבוסס על נוכחות וקריאה שוטפת של החומרים ואנחנו מצפות מהסטודנטים להגיע לשיעורים מוכנים. אי-עמידה בתנאי זה עלולה לגרום לאובדן נקודות בציון הסופי. יתאפשר לסטודנטים המעוניינים בכך להציג בכיתה (לבד או בזוג) תגובות קריאה אישיות לפריטים הביבליוגרפיים. ההצגה תזכה כל אחד מהתלמידים בבונוס של עד 5 נקודות בציון הסופי בקורס. בתגובות יש לתאר בקצרה את הכתוב בטקסט ולהעלות שאלות ביקורתיות לגבי הטענות של הטקסט או התופעות שהוא מתאר.

Disclaimer: "This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

2. ניתוח תופעת העירוב דרך מופע קולנועי - משימה קבוצתית (4-5 סטודנטים בכל קבוצה): בשיעור השישי נצפה בסרט התיעודי "נשיקות בעברית" של היוצרת מניה לוזובסקי. לקראת שיעור זה הסטודנטים יתחלקו לקבוצות עבודה וכל סטודנט בקבוצה יתבקש לקרוא אחד מפריטי ביבליוגרפיה שיוצעו (בסה"כ יוצעו לקריאה 4 פריטים ביבליוגרפיים). סטודנטים ידונו בסרט בקבוצות שבחרו, וינתחו את התופעות שהוא חושף על-פי הפריטים הביבליוגרפיים שקראו והרשמים האישיים שלהם. שבועיים לאחר הדיון בכיתה בעקבות הצפייה בסרט, כל קבוצה תגיש סיכום רשמיים (2-3 עמודים, עד 1,000 מילה) המבוססים על קריאת המאמרים, רשמים אישיים ואינטגרציה שלהם (30% מהציון).
3. ניתוח מופע של עירוב דרך מפגש עם משפחה מעורבת או פרט מעורב ועריכת ראיון עומק (בזוגות):
- תיאור והצגה של התנסות בראיון עומק: הצגת מדריך הריאיון, הריאיון עצמו - באיזה סוג עירוב מדובר, איך הגעת לראיון או ציטוט - וכן רפלקציה על חווית הריאיון (20% מהציון). ההצגה תיערך בכיתה או בכתב.
 - ניתוח הריאיון בשילוב הספרות שהוצגה בסילבוס הקורס, עד 5 עמודים או כ-2000 מילה (50% מהציון).

* המשימות יעודכנו בתחילת שנת הלימודים בהתאם למספר המשתתפים בקורס.

תוכן הקורס:

חלקו הראשון של הקורס יוקדש לסקירה היסטורית-תרבותית של תופעת העירוב

- הצגת התופעה של העירוב והממדים השונים שלה: ברמה הדתית, הגזעית, האתנית, התרבותית, הלאומית
- דיון במושגים הכלאה (עירוב) וטוהר בתרבות המודרנית, כפי שהציע ברונו לאטור במאסה "מעולם לא היינו מודרניים: מסה באנתרופולוגיה סימטרית"
- תפישות ומשמעויות העירוב בחברות פשוטות
- יוגניקה (eugenics) (תפישה של השבחת האדם באמצעות פרקטיקות של תכנון התורשה והרבייה)
- הניסיון בברה"מ לשעבר להבנות "אדם חדש" משוחרר מכבלים של אתניות ודת
- היחס לעירוב ביהדות, בראשית הציונות ובישראל

חלקו השני של הקורס יוקדש להצגת הגישה התיאורטית לחקר אתניות, לאומיות ועירוב

- מוצא אתני בין טבע לתרבות: תפיסות פרימורדיאליזם מול תפיסות קונסטרוקטיביסטיות; האם זהויות הן אמתיות, מייצגות אמת אונטולוגית או עמדה אפיסטמית
- זהות אתנית - בין מבנה חברתי לבחירה של הפרט: "פועלות" של הפרט והשתייכות ביקורתית בהגירה
- זהות טהורה או מעורבת כאסטרטגיות שיה ופרפורמנס

בחלקו השלישי נציע אפשרויות שונות לתרגול ויישום חקר עירוב ואתניות בשדה החברתי האמפירי

- שיעור על הגישה האיכותנית למחקר ועבודת התרבות. ובעיקר על הגישה הנרטיבית - הסבר לקראת מטלת סיכום הקורס.

Disclaimer: "This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

- המופעים של עירוב אתני לאומי בשדה של משפחות וזוגיות
- המופעים של עירוב אתני לאומי בשדה של הביורוקרטיה המדינתית

תוכן ומבנה הקורס:

תומרי לימוד וקריאה	נושא	
<p>קריאת חובה: דאגלס, מרי, 2004. טוהר וסכנה: ניתוח של המושגים זיהום וטאבו. תל אביב: רסלינג. (בהמשך יוגדרו עמודים מתוך הספר) רשות: סטולר, אן לורה. 2008. "עלבונות מיניים וגבולות גזעיים: כשירות תרבותית והסכנות הטמונות בנישואי תערובת". בתוך: שנהב, יהודה, ויוסי יונה (עורך/כים), גזענות בישראל. מכון ון ליר בירושלים הקיבוץ המאוחד. (עמ' 220-257)</p>	משמעות של עירוב בהיסטור ובתרבות	1-2
<p>ניתוח המקרה של הנישואין בין לואיס אהריש לצחי לוי לקראת השיעור לקרוא עדויות שונות - פוסטים ותגובות לנישואין של לואיס אהריש וצחי לוי</p>	העירוב שבנו	3
<p>קריאת חובה: נוריאלי, בני, 2005. "זרים במרחב לאומי: היהודים הערבים בגטו בלוד, 1950-1959". תיאוריה וביקורת 42:13-26. ירושלים: מכון ון ליר. רשות: שנהב, יהודה, 2005. "מעולם לא היתה הלאומיות מודרנית (וחילונית): על הכלאה וטיהור אצל ברוננו לאטור". תיאוריה וביקורת 26. מכון ון ליר: ירושלים</p>	דיון במושגים של הכלאה (עירוב) וטיהור	4
<p>קריאת חובה: הירש, דפנה, 2008. "הזרמת דם חדש אך פעולת הבראה וחזיון לה: "רופאים ציוניים ונישואי התערובת". בתוך: שנהב, יוסי, ויוסי יונה (עורכים), גזענות בישראל. מכון ון ליר בירושלים הקיבוץ המאוחד, רעננה. עמ' 185-160. רשות: וייס, יפעת, 2002. "זהות ומהותנות: גזע, גזענות והיהודים במפנה המאות ה-19 וה-20". תיאוריה וביקורת. 133-162: 21 פלק, רפאל, 2006. ציונות והביולוגיה של היהודים. רסלינג, תל אביב.</p>	עירוב בסיפור היהודי והציון	4
<p>צפייה בסרט "נשיקות בעברית" כל תלמיד יבחר פריט אחד מהרשימה:</p>	גיור בישראל	5

Disclaimer: "This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

<p>גודמן, יהודה (2008), "אזרחות, מודרניות ואמונה במדינת הלאום: הגזעה ודה הגזעה בגיור מהגרים רוסים ומהגרים אתיופים בישראל". בתוך שנהב, יהודה, ויונה יוסי (עורכים), גזענות בישראל, מכון ון ליר, ירושלים. עמ' 381-415.</p> <p>קרבאל-טובי, מיכל, 2013. "ביורוקרטיה של שייכות: העולים הלא יהודים בשדה הגיור הממלכתי בישראל". בתוך: שביט, זאב, ואורנה ששון-לוי וגיא בן פורת (עורכים), מראי מקום: זהויות משתנות ומיקומים חברתיים בישראל. מכון ון ליר בירושלים הקיבוץ המאוחד, רעננה. עמ' 221-252.</p> <p>רפפורט, תמר, וילנה קפלן-ניטרמן, 2013. "זה רק חצאית?! ה/חזרה בתשובה של נערות רוסיות מהגרות באולפנא". בתוך לרנר, י., ופלדחי, ר., (עורכות), רוסים בישראל: הפרגמטיקה של התרבות בהגירה. מכון ון ליר בירושלים. עמ' 259-292.</p> <p>Benjamin, Orly, and Tamar Barash, 2003. "He thought I would be like my mother." <i>Orientalism and Mizrahi Women's Silencing in Israeli Inter-and Intra-Marriages</i>, <i>Ethnic and Racial Studies</i>, V.27(2):266–289</p>		
<p>קריאת חובה: Brubaker, Rogers, 2009. "Ethnicity, Race, and Nationalism", <i>The Annual Review of Sociology</i>, 35: 21-42.</p> <p>רשות: בליבר, א., 2008. "האם קיימת "גזענות חדשה"?", בתוך: שנהב, י., ויונה, י., (עורכים). גזענות בישראל. מכון ון ליר בירושלים: הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ' 416-425.</p>	<p>הבנייה ושינוי בשיח האתני-לאומי</p>	<p>6</p>
<p>קריאת חובה: לומסקי-פדר, עדנה, ותמר רפפורט, 2012. "השתייכות ביקורתית: מבט חדש על חקר מהגרים והגירה". בתוך לומסקי-פדר, עדנה, ותמר רפפורט (עורכות), ישראלים בדרכם: סיפורי הגירה של צעירים מחבר העמים לשעבר. ירושלים: הוצאת מגנס. עמ' 219-237.</p>	<p>השתייכות ביקורתית - מבט חדש על חקר מהגרים והגירה</p>	<p>7</p>
<p>קריאת חובה: ששון לוי, אורנה ואבי שושנה, 2014. השתכנזות: על פרפורמנס אתני וכישלונ. תיאוריה וביקורת 42:71-97.</p> <p>רשות:</p>	<p>פרפורמנס ואסטרטגיות של התמקמות בחברת הלאום</p>	<p>8</p>

Disclaimer: "This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

קיסר-שוגרמן, איילה, 2018. מופעי זהות בגבול שבין קטגוריות הזהות. פרק מתוך עבודת הדוקטורט.		
	איך לנהל ולנתח ראיון	9
Treacher, Amal, 2000. "Welcome home: between two cultures". In Brah, Avtar and Annie E. Coombes (Eds.), <i>Hybridity and its Discontents Politics, Science, Culture</i> . London and New York: Routledge. pp.96-107.	עירוב אתני-לאומי ודינמיקה במשפחה	10
	פרזנטציות של סטודנטים	12-11

Disclaimer: "This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."